

Жукова Юлія Миколаївна,
*канд. екон. наук, доцент,
Київський університет
імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна*
ORCID ID 0000-0001-6312-9600

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна в Україні почалася в 2014 році, у лютому 2022 року набувши повномасштабного характеру, і відтоді суттєво вплинула на економіку країни.

За 2022 рік ВВП України скоротився на третину порівняно з попереднім роком, хоча прогнози були значно песимістичнішими [1]. Експорт впав на 42 %, суттєво знизилось валове нагромадження капіталу – на 34 % [2].

В галузевому розрізі найбільше падіння відбулось у будівництві – 68 %; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність скоротились на 44 %; промисловість на 43 %; оптова та роздрібна торгівля і ремонт – на 31 %; добувна промисловість на 32 %; сільське, лісове та рибне господарство на 28 % [2],

За рік повномасштабної війни загальна сума прямих задокументованих збитків житловій та нежитловій нерухомості, іншій інфраструктурі за вартістю заміщення склала понад \$143,8 млрд [3]. Економічні збитки, а саме порушення економічних потоків, виробництва, недоотримані державним бюджетом доходи та додаткові витрати, пов'язані з війною, сягають 290 млрд доларів США. Потреби України на реконструкцію та відновлення оцінюються приблизно в 411 млрд доларів США [3].

Згідно результатів опитування у березні 2022 року [5], до 85 % бізнесу перейшло у режим часткової роботи або взагалі припинило діяльність. На серпень 2022 року ситуація поліпшилась, відбулась часткова адаптація бізнесу, і частка підприємств, які повністю або

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

майже зупинені склала 39,9 % [6]. У січні 2023 року частка таких підприємств склала 26,5 % [4]. Тобто енергетична криза у листопаді грудні 2022 року, хоч і вплинула на величину оборотів бізнесу, але не призвела до зупинки.

Частка бізнесу, у якій відбулось скорочення працюючих, (відносно на 23.02.2022), у січні 2023 р. становила 21,2 %, у листопаді 2022 р. цей показник був 24,5 %, у червні 2022 – 20 %, тоді як у березні 2022 р. – біля 60 % [4; 5; 6].

Війна призвела до фізичних втрат активів підприємств. За оцінкою [3], вони складають \$11,3 млрд, або 7,9 % від усіх прямих збитків України.

Виникла значна економічна нестабільність. Військові дії призвели до флуктуацій обмінного курсу гривні, яка знецінилась на третину, що в свою чергу вплинуло на ціни на товари та послуги. Відбулась втрата людського капіталу, знизилась зайнятість.

Виникли логістичні проблеми: перекриття ключових торгових маршрутів і втрата доступу до важливих ринків ускладнили функціонування бізнесу. Компанії, які залежать від імпорту або експорту, особливо постраждали від цих змін.

Несприятливе інвестиційне середовище: Умови війни суттєво підвищили ризики наявних та потенційних інвесторів. Це призвело до зниження інвестиційної активності, що обмежує можливості для розвитку бізнесу. З початку повномасштабної війни інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості України в першому півріччі знизився на пів пункту – до 2,17. У другій половині 2022 р. показник дещо зріс - до 2,48 пункту. За даними прес-служби Європейської Бізнес Асоціації, це значення відповідає рівню 2020 року, коли пандемія Covid-19 увійшла до активної фази [8].

Проте, навіть у умовах війни, для іноземних інвесторів Україна залишається привабливою. 6 вересня 2022 р. Президент України на відкритті Нью-Йоркської біржі презентував платформу Advantage Ukraine. На початок жовтня на неї надійшло понад 250 заявок щодо майбутніх інвестицій в Україну. В грудні надійшло вже в 2 рази більше пропозицій [8].

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

За результатами опитування [4], найбільше заважає відновлювати і розвивати бізнес:

- відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів - 50,5 % респондентів;

- непрогнозованість розвитку ситуації в Україні та на внутрішньому ринку - 48,4 % респондентів

- відсутність достатнього капіталу - 40,4 % респондентів. Індекс активності бізнесу UBI (Ukrainian Business Index) показує активність бізнесу, його спроможність нарощувати товарооборот, створювати робочі місця. Станом на лютий 2023 р. становить 30,76. У листопаді 2022 р. становив 30,04, тоді як у вересні - 33,9 [9]. Узагальнено зміни сфери бізнесу полягають у:

- змінах у обсягах діяльності, завантаженості та кількості працівників;

- релокації;

- структурних трансформаціях, змінах орієнтації бізнесу.

Релокація - перенесення бізнесу в безпечніші регіони країни або за її межі. Це дозволяє компаніям уникнути безпосередніх ризиків, пов'язаних із військовими діями, а також забезпечити стабільніші умови для розвитку. Однак, релокація також має власні виклики і проблеми. Релокація бізнесу охопила біля 3% підприємств і відбулась переважно в межах України, що дозволяє сподіватись на збереження потенціалу економічного зростання економіки країни та його відновлення після закінчення бойових дій.

Зважаючи на виклики, з якими зіштовхується бізнес, важливо розглянути можливі рішення та стратегії, зокрема, трансформації та диверсифікації. Компанії можуть шукати нові ринки та інвестиції в технологічний розвиток для пристосування до нових реалій. Держава запустила кілька змістовних та масштабних проєктів підтримки малого та середнього бізнесу через податкові знижки, субсидії та кредити. Серед них:

1. Компенсація за працевлаштування ВПО.

2. Єдина платформа цифрової взаємодії для допомоги в релокації бізнесу.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

3. Повний огляд ініціатив щодо релокейту підприємств.
4. Урядова програма є Робота
5. Маркетплейс фінансових можливостей для бізнесу на Дія.
Бізнес
6. Чекліст для рестарту бізнесу
7. Кредитні програми
8. Експортна діяльність

Виклики, з якими зіштовхується український бізнес через війну, є значними, але вони можуть бути подолані через стратегічне планування та підтримку держави. Зрозуміння цих проблем і їх потенційних рішень є важливим для подальшого розвитку української економіки.

Не дивлячись на складні військові, політичні та економічні умови бізнес в Україні продовжує розвиватися. Держава всіма способами підтримує підприємництво, адже їх співпраця дасть великий поштовх до економічного зростання у країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. DataBank. World Development Indicators URL : <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#> 2. Війна знищила третину ВВП України. Як зараз виглядає економіка? *Економічна правда*, проєкт Weekly Chart. 2023. 4 травня. URL : <https://www.epravda.com.ua/weeklycharts/2023/05/4/699766/#:~:text=У%20квітні%20Держстат%20опублікував%20детальні,трлн%20грн%20у%202021%20році>
3. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення (24 лютого 2022 року по 24 лютого 2023 року). URL : https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report.pdf
4. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування в січні 2023 року. *Дія.Бізнес*. URL : <https://cid.center/the-state-and-needs-of-business-at-war-results-of-the-january-2023-survey/>

Секція 1

Розвиток підприємництва: досвід, обмеження, безпека та можливості

5. Діагностування стану українського бізнесу під час повнома сштабної війни Росії з Україною. Аналітичний звіт. Березень 2022 р. *Gradus Research Company*. URL : https://gradus.app/documents/188/BusinessInWar_Gradus_KSE_Report_30032022_ua.pdf

6. Стан та потреби бізнесу в Україні: регіональні тенденції, літо 2022. *Дія.Бізнес*. URL : <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-ukraini-regionalni-tendencii-lito-2022>

7. Стан та потреби бізнесу в Україні: секторальний розріз, вересень 2022. *Дія.Бізнес*. URL : <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-ukraini-sektoralnij-rozriz-veresen-2022>

8. Інвестування в Україну під час війни. *TRANS.INFO*. URL : <https://trans.info/ua/investuvannya-v-ukrayinu-pid-chas-viyny-327240>) 9. Бізнес не бачить перспектив покращення економічної ситуації найближчим часом – дослідження. *Forbes*. 16 лютого 2023. URL : <https://forbes.ua/news/biznes-poki-ne-bachit-perspektiv-pokrashchennya-ekonomichnoi-situatsii-doslidzhennya-16022023-11771>